

Regeneratie in Zuid-Holland

Charles van Schaik

Dit voorjaar heeft de provincie Zuid-Holland een notitie uitgebracht over de regeneratie van duingebieden in relatie tot de waterwinning. In de notitie wordt een beschrijving gegeven van de waterwinning in de Zuidhollandse duinen. Op basis daarvan is geformuleerd hoe herstel van natuurwaarden (regeneratie) zou kunnen plaatsvinden en in welke duingebieden dit bij voorrang zou kunnen gebeuren. Onderstaand volgt een samenvatting van deze notitie en van het commentaar van de Stichting Duinbehoud, dat inmiddels aan Gedeputeerde Staten is toegestuurd.

De notitie vangt aan met een korte uiteenzetting van de waterwinning in Zuid-Holland. Gemeentewaterleidingen (GWA) onttrekt in het Zuidhollandse deel van de Amsterdamse Waterleidingduinen, de Luchterduinen, duinwater zonder voorafgaande infiltratie. Noordwijk doet even ten zuiden van dit gebied hetzelfde (deze winning wordt overigens binnen enkele jaren opgeheven). In de overige gebieden wordt oppervlaktewater geïnfiltreerd en vervolgens onttrokken: de Leidse Duinwater Maatschappij (LDM) in Berkheide, de Duinwaterleiding van 's-Gravenhage (DWL) in Meijndel en de Watermaatschappij Zuidwest-Nederland (WMZ) in de Middel- en Oostduinen op Goeree-Overflakkee. Enkele hoofdlijnen van het provinciaal beleid voor de duinwaterwinning zijn:

- de oppervlakte-infiltratie terugbrengen tot 60 mln m³/jaar (is momenteel zo'n 70 mln m³/jaar);
- de overcapaciteit van het Rotterdams waterleidingbedrijf benutten;
- onderzoek bevorderen naar de lokatie van regeneratieprojecten;
- diepinfiltratieprojecten bij Den Haag en Katwijk/Wassenaar.

Regeneratie en optimalisatie

De notitie verstaat onder regeneratie het herstel van natuurwaarden. Het gaat hierbij om zowel een zo natuurlijk mogelijk functioneren van het ecosysteem door het minimaliseren van de menselijke invloeden, als het kansen bieden aan bedreigde plante- en diersoorten. Deze twee doelstellingen kunnen tegenstrijdig zijn, bijvoorbeeld waar een vrij verloop van natuurlijke processen leidt tot plaatselijk verdwijnen van zeldzame vegetaties. De notitie onderscheidt vier manieren om te komen tot verhoging van natuurwaarden in de duinen, in relatie tot de waterwinning. Dit zijn:

- optimaliseren van het natuurbeheer

binnen de randvoorwaarden van de aanwezige winning;

- betere afstemming tussen natuur en andere gebruiksvormen zoals recreatie;
 - optimaliseren van de afstemming tussen waterwinning en natuur; verschil met de eerste vorm van optimalisatie is dat de waterwinning wordt aangepast;
 - beëindigen van de winning en/of infiltratie in een gebied (regeneratie).
- Gedeputeerde Staten geven in de notitie vanuit het natuurbelang de voorkeur aan regeneratie. Indien de waterwinning in een (deel)gebied wordt beëindigd, moet men

- gebieden voor natuurlijke ontwikkeling;
- de bestaande belasting van de bodem met duinvreemde stoffen;
- de rekreatiedruk van de gebieden;
- nabijheid van plantesoorten van voedselarme, vochtgebonden duinmilieu's;
- de mate van vergraving;
- de verhouding tussen de in te leveren waterwinningscapaciteit en de natuurwinst.

Hantering van deze criteria leidt tot de conclusie dat de Luchterduinen en Middelduinen de hoogste regeneratie-prioriteit krijgen. Vervolgens komen de deelgebieden Kijfhoek/Bierlap (in Meijndel) en Boerendel (in Berkheide) in aanmerking.

Mogelijkheden beperking waterwinning

Volgens de notitie lijkt er voor Berkheide en Meijndel lijkt er ruimte te zijn voor regeneratie door uitvoering van twee diepinfiltratieprojecten. Na 1995 worden problemen verwacht in verband met het volledig benutten van de overcapaciteit van Rotterdam.

Stuiven: belangrijk element van herstelproces

veelal wel een aantal aanvullende maatregelen treffen om te komen tot een maximaal natuurherstel. Men kan daarbij denken aan het verwijderen van houtige opslag, maaien en afvoeren van de begroeiing, begrazen, verwijderen van de bovenste bodemlaag en uitgraven.

Prioriteitsstelling

De notitie komt tot het stellen van een volgorde van uitvoering van regeneratieprojecten op grond van de volgende criteria:

- het ontstaan van vochtige gebieden bij het beëindigen van de waterwinning;
- het ontstaan van grote, aaneengesloten

Het beëindigen van de winning in de Luchterduinen brengt vooral kwalitatieve problemen met zich mee vanwege een hoog chloridegehalte van het geïnfiltreerde Rijnwater. De notitie stelt dat het daarentegen gaat om een kleine hoeveelheid grondwater en dat moet worden nagegaan wat de alternatieven zijn voor vermindering van het chloridegehalte. Voor de Middel- en Oostduinen op Goeree is onderzoek gaande. Mogelijkheden voor het vervangen van de capaciteit zijn volgens de notitie onder meer aanwezig door het bouwen van een voorzuivering, een spaarbekk in het

Haringvliet of door toepassing van diepinfiltratie.

Te nemen maatregelen

De notitie beveelt aan de winning in de Luchterduinen te beëindigen en voor Berkheide de vergunning aan te passen tot de vastgestelde bestaande capaciteit minus 1,1 mln m³/jaar. Diepinfiltratie zal gebruikt moeten worden ten behoeve van regeneratie. Voor Meijndel moet nog worden bekeken in hoeverre de vergunning kan worden aangepast. Onderzoek is nodig naar de precieze invulling van de regeneratie in Berkheide en Meijndel.

Voor elk deelgebied moet in overleg met de waterleidingbedrijven een definitief regeneratieplan worden gemaakt, volgens in de notitie aangegeven stappen.

Kommentaar Stichting Duinbehoud

De Stichting Duinbehoud heeft Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland laten weten enthousiast te zijn over de algemene strekking van de regeneratienota. Helaas heeft het nogal lang geduurd na het vaststellen van het Lange Termijnbeleid in 1985 voordat de hierin aangegeven beperking van de oppervlakteinfiltratie heeft geleid tot een notitie die moet dienen als basis voor het beleid van de waterleidingbedrijven.

Regeneratie

De Stichting hecht, evenals de provincie, groot belang aan regeneratie boven optimalisatie. De redenen hiervoor zijn in de provinciale notitie niet expliciet genoemd, maar zijn van belang voor deze keuze. Het komt erop neer dat bij optimalisatie per definitie de winningen en infiltraties gehandhaafd blijven. Dit betekent een voortdurende invloed op de waterhuishouding in een (deel)gebied, die in de eerste plaats bepaald wordt door de eisen die de watervoorziening stelt. Dit komt sterk tot uiting bij calamiteiten waarbij de aanvoer van infiltratiewater moet worden gestopd. Het geldt echter ook voor de gewone bedrijfsvoering, bijvoorbeeld tijdens droge zomers. Belangrijk probleem bij optimalisatie is dat de uitvoering ervan geheel in handen ligt van het waterleidingbedrijf. Controle hierop is slechts achteraf mogelijk. Beslissingen over te nemen maatregelen, die de waterhuishouding beïnvloeden, moeten door een bedrijf vaak op zeer korte termijn worden genomen. Zeer wezenlijke elementen in de bedrijfsvoering, die direct gevolgen hebben voor natuur en landschap (zoals peilbeheersing), zijn niet in wettelijke bepalingen vast te leggen.

Stuiven

Daarnaast schept regeneratie mogelijkheden voor geomorfologisch herstel. Dit komt in de provinciale notitie helaas te weinig tot uiting. Aanwezigheid

Luchterduinen: hoogste prioriteit voor regeneratie

van infrastructuur voor de waterwinning belemmert de mogelijkheden voor opnieuw stuiven van duingebied. Het vrije spel van de wind op het duin is een zeer essentiële faktor in de vorming en nieuwvorming van het duin. Het is de enige natuurlijke manier van verjonging, waarbij mogelijkheden ontstaan voor de vestiging van pioniervegetaties. Bovendien kan hiermee de overal in het duingebied toeslaande verruiging en verstarring een halt worden toegevoerd. Tot slot kan verstuiving een hulpmiddel zijn om verzuring door luchtverontreiniging te compenseren.

Boerendel en Zwarte Pan tegelijk aanpakken

De Stichting stelt zich achter de topprioriteit voor regeneratie van de drie regio's Luchterduinen, Middelduinen en Meijndel/Berkheide. De regeneratie van deze gebieden kan en moet gelijktijdig worden uitgevoerd.

Aangaande het voorstel voor regeneratie van Berkheide/Meijndel verschilt de mening van de Stichting echter met die van de provincie. Dit heeft te maken met de onderwaardering van de geomorfologische regeneratie in de provinciale notitie. In de Boerendel zijn deze mogelijkheden volgens de Stichting groot. Dit gebied zou om deze reden hoger moeten scoren dan de Kijfhoek/Bierlap.

De Stichting wil bij de regeneratie van de Boerendel ook gelijk de regeneratie meenemen van de Zwarte Pan, een droog, sterk geaccidenteed gebied in het zuiden van Berkheide. Zo kan in één aaneengesloten gebied zowel de hydrologische als de geomorfologische regeneratie worden uitgevoerd. Nadrukkelijk dient te worden vermeld dat dit van groter belang is dan te weten waar exact vochtige valleien zullen ontstaan. Dit houdt in, dat niet tot op het vegetatie- en valleinniveau langdurig en gedetailleerd extra onderzoek nodig is om tot een verantwoorde keuze te komen voor de prioriteit van de te regenereren duingebieden. Wel dient plaatselijk aanvullend onderzoek te worden gedaan om de prioriteitsstelling te detailleren. Voorts dient het te verrichten onderzoek zich vooral te richten op de begeleiding van de uitvoering van de regeneratie.

Regeneratiebeleid aanpassen

Belangrijke kritiek op de provinciale notitie betreft de grootte van de beperking van de oppervlakteinfiltratie. Door Provinciale Staten is dit in 1985 bepaald op het terugdringen tot 60 mln m³/jaar voor het gehele Zuidhollandse duingebied. Bij deze vaststelling is echter geen rekening gehouden met de problemen die in Berkheide zijn ontstaan door de ongeoorloofde bijmenging van het ruwwater door het Leidse bedrijf. De werkelijke capaciteit van het Leidse bedrijf bleek veel lager te liggen dan men dacht. Om de capaciteit weer op peil te brengen heeft het Leidse bedrijf de waterwinningswerken aangepast en uitgebreid. Hierdoor is inmiddels al grote schade aangericht in het duin. Deze activiteiten waren voor de Stichting Duinbehoud aanleiding tot het uitgeven van het Zwartboek Berkheide (zie DUIN 1988/1). Wij menen dat de extra schade die de afgelopen twee jaar door genoemde problemen is ontstaan, eveneens moet worden gecompenseerd. Concreet betekent dit dat de oppervlakteinfiltratie moet worden verminderd met 13 mln m³/jaar, in plaats van de vastgestelde 10 mln m³/jaar. Een ander belangrijk kritiekpunt is het ontbreken van een tijdsplanning voor de regeneratie tot 2000. Het is nodig concreet aan te geven via welk vergunningenbeleid de regeneratie zal worden verwezenlijkt.

Winnings tot 2000

Tot zover ons commentaar op de provinciale notitie. Het is van belang dat de regeneratie en de nieuwe Leidse situatie worden verwerkt in het Lange Termijnbeleid Drinkwatervoorziening van de provincie. Er bestaat ook een directe relatie met het Derde Tienjarenplan van de VEWIN. Dit plan is momenteel in voorbereiding. In verband hiermee is de provincie in overleg met de Zuidhollandse waterleidingbedrijven over de watervoorziening tot 2000. In de resultaten hiervan zullen de regeneratieplannen tot uiting moeten komen. Dit najaar wordt het regeneratiebeleid vastgesteld. Hierover berichten wij u in het volgende nummer.